

державним адміністраціям залишаться контрольні повноваження, а при місцевих радах будуть створені виконкоми. У цьому нині є консенсус між фракціями УДАР, ВО «Батьківщина» та ВО «Свобода». Фактично реформа місцевого самоврядування почнеться після

ухвалення відповідних змін до Конституції України, над якими нині працює комісія Верховної Ради.

Ще один компонент, який маємо реалізувати, – адміністративно-територіальна реформа, що передбачає об'єднання громад. Головний

виклик – подолати спротив місцевих князьків і провести роз'яснювальну роботу серед людей. Як і на війні, тут має бути артпідготовка, щоб жителі цих населених пунктів розуміли позитивні наслідки реформи й допомагали її реалізувати.

Голова підкомітету з питань органів виконавчої влади та державної служби Комітету з питань державного будівництва та місцевого самоврядування Анатолій БЛИЗНЮК:

– До реального народовладдя й децентралізації треба ухвалити дуже багато непопулярних рішень. Якщо нині всі бюджетні гроші збираються в Києві, а потім із панського плеча розподіляються в регіони, то при децентралізації матимемо багаті й бідні регіони. Нині без Автономної Республіки Крим і Севастополя в Україні є 4 донори – м. Київ, Донецька, Харківська й Дніпропетровська області та 19 реципієнтів, які отримують дотації на рівні 75 (!) відсотків своїх бюджетів.

Введення принципу субсидіарності означатиме, що в межах певної території (єдиного освітнього, медичного простору тощо) людина може й повинна гарантовано отримати перелік послуг згідно з уніфікованими стандартами. На основі цих стандартів закон про місцеве самоврядування має визначити перелік власних і делегованих повноважень. Громада передаватиме нагору лише ті функції, виконання яких вона «не тягне», – охорону державного кордону тощо.

Наприклад, у Вінницькій області близько 80 відсотків сільських громад нараховують менш як 500 осіб кожна. Маємо надати громадам права для прийняття рішень про забезпечення самодостатності. Що більше влади вони хочуть взяти, то більше мають бути стимульовані. Це, в кінцевому результаті, приведе до польського варіанта, коли в Україні самоврядування формуватиметься знизу догори, в інтересах громадян. Адміністративно-територіальна реформа означатиме укрупнення регіонів – матимемо Донбас, Слобожанщину, Придніпров'я, Галичину, Полісся тощо.

Формування місцевих виконавчих комітетів – обов'язковий елемент реформи. Адміністрації мають зберегти лише контрольні функції за діями органів місцевого самоврядування. Голова адміністрації може працювати в містечку десь на кордоні Вінницької та Житомирської об-

ластей, а не сидіти начальником в обласному центрі.

Концепція реформи місцевого самоврядування давно ухвалена, тільки не затверджена указом Президента. Це потребує політичного рішення бо, наприклад, після об'єднання 60 громад має залишитися не 60, а 20 сільських голів, що сподобається далеко не кожному. Тому все треба робити комплексно, створюючи стимули для об'єднання громад та усуваючи суперечності. А далі – слід писати програму реалізації Концепції – змін до Конституції, профільного законодавства. Куди ми хочемо прийти й що для цього треба робити. Це завдання не окремого відомства – Мінрегіону чи Мінекономіки, а всього уряду. Думаю, нинішня політична й економічна ситуація змусить владу почати реальні комплексні реформи. Тим паче що Європа збирається спрямувати певні фінанси на ці реформи.

Коли побачимо анонсовані зміни до Основного Закону, зможемо зробити висновок, чи відповідають вони духу реформи, чи є політично заангажованими.

Олексій СИЩУК.
Фото Миколи БІЛОКОПИТОВА.

45

Риба гниє з голови, а чистити її треба з хвоста

– під таким гаслом як первинна ланка місцевого самоврядування виникають територіальні громади, що здатні і діяти, і контролювати, і змінювати

Про те, які завдання ставлять і вирішують новостворені територіальні громади в Україні, говорили на зборах голів територіальних громад, що відбулися на Львівщині, у місті Кам'янка-Бузька.

Настав час повернення до традиційних для України форм самоврядування в суспільстві, які водночас є вимогою чинної Конституції України. Нинішні органи влади Революція гідності визнала корумпованими. Вони потребують перезавантаження, а в подальшому – заміни шляхом перевиборів. До того ж динаміка подій в Україні набрала таких швидких обертів, що день у день змінюється свідомість громадян щодо зміцнення, власне, владних повноважень, захисту інтересів людей.

Потреба в утворенні територіальних громадах назріла ще до появи Майдану. Бо корупція торкнулась кожного з пересічних громадян на місцях – у селах, селищах, містечках. А в деяких регіонах несправедливість досягла такого рівня, що в людей увірвався терпець. Обставини змусили їх самоорганізуватись і захищати свої землі, надра, своє право, гарантоване Конституцією України. Тож у багатьох населених пунктах відбулися збори, віча, які підготували ґрунт для усвідомлення потреби захистити самих себе. Тільки

об'єднавшись за адміністративно-територіальним принципом, місцеві громади здатні розв'язувати свої проблеми і боротися з різними закладами, які приходять на їхню територію та ігнорують їхні права.

В Україні вже створено 44 територіальні громади. Не зважаючи на кризову політичну та економічну ситуацію, на збори приїхали голови і представники територіальних громад із Дніпропетровської, Луганської, Київської, Івано-Франківської, Житомирської областей.

Герой Майдану – хлібороб

– Ми хотіли почути одного з наших активістів – невтомного борця за справедливість, фермера Віктора Чміленка. Та він не зміг приїхати: його розстріляли снайпери на Майдані, – сказав головуючий на зборах Ігор Гурняк.

Усі присутні хвилиною мовчання вшанували пам'ять Віктора Чміленка. Колеги пригадали виняткові приклади його героїчної боротьби з місцевою прокуратурою, його протести проти сфальсифікованих звинувачень. На хуторі біля села Борисівка, що на Кіровоградщині, Віктор сам збудував хату, розмалював її соняшниками. Як добрий сім'янин, любив дружину і прагнув сімейного щастя, ростив доньок. Був годувальником і захисником родини. Землю називав святою, бо вона дарована Богом. Достеменно знав історію свого краю, своєї родини. Його діда-хлібороба, противника колективізації, розстріляли за землю. Фермер тяжко працював – мав своїх 50 гектарів, а ще 300 орендував у людей. Засіяв поле пшеницею і вона добре зійшла, утворивши зелений килим. Та одного дня на неї наїхали своїми джипами мисливці, які розважалися, полюючи на кабана. Віктор сам, без зброї, кинувся боронити своє поле. П'ятеро дужих мисливців жорстко і довго били хлібороба. Конфлікт міг закінчитися трагічно, якби дружина не поклікала на допомогу надійного охоронця – господарського пса. Після цього Віктор звернувся до правоохоронних органів, щоб вони захистили його. Однак там проти фермера сфабрикували кримінальну справу, бо нападники-мисливці були відомими персонами. Так хотіли раз і назавжди з ним розправитись. Проте Віктор завжди вірив, що справедливість на боці скривджених і про це не треба мовчати.

Він приїхав під будівлю прокуратури і влаштував акцію протесту. На білому простирадлі намалював новітній герб прокурорів – знак долара та написав гасло «Коли безправ'я стає законом – спротив стає обов'язком». Простирадло закріпив на тракторі, до якого прив'язав дві кози і чотири свині. Він з гідністю казав у суді: «Я – господар на своїй землі, я – влада в моїй державі. Бо я – частинка українського народу, бо тут лягли в землю мої діди». Віктор Чміленко переміг – він вже тоді був готовий віддати своє життя за вільну Україну.

Право на територіальну громаду записано в Конституції України

– Кожен прийшов на Майдан шукати захисту, бо те, що записано в нашій Конституції, не діє, – сказала юрист-правозахисник Римма Біло-

церківська. – У 1996 році, відколи був прийнятий Основний Закон незалежної України, місцеве самоврядування стало конституційним правом територіальних громад. Однак з 1996-го по 2012 рік у конституційний спосіб не створено жодної. Як з'ясувалося через громадську експертизу, 18 років тому ми з вами не оформили на себе, як громадян, національне багатство – землю, надра, промисловий і економічний потенціал. Отже, земля належить людині по праву народження,

Віктор Чміленко

як сказано у Біблії, в книзі Буття 1.28. Та й у положеннях нашої Конституції (статті 13, 14 та 143) записано, що ми є рівноправними співвласниками землі, всього, що її наповнює, і надбань попередніх поколінь. Кожен громадянин, за законом, відповідає за свою землю перед Богом, нащадками і співвласниками та отримує з неї прибуток. Сьогодні ми маємо приклади активної роботи територіальних громад. Їх небагато. Але вони діють.

Майдан дав поштовх до створення територіальних громад по всій Україні. Роман Олексевич, голова Прибужанської територіальної громади, повідомив, що у Кам'янка-Бузькому районі їх уже п'ять. Як свідчать приклади, це надійний інструмент для вирішення проблемних питань місцевого самоврядування. Приміром, громадам вдалося повернути у свою власність колишні колгоспні ліси, віддані рішенням одного голови сільради приватним фірмам, і заборонити їхнє вирубування. А також переглянути і скасувати незаконно видані державні акти на землю, налагодити контроль оплати орендованих земель. На позачерговій сесії Кам'янка-Бузької районної ради предствники територіальних громад ініціювали створення Народної ради. А це вже реальні кроки до того, щоб встановити порядок користування землею, лісом, надрами, які, за Конституцією, належать народу – територіальним громадам. А також не дати знищити природні багатства різним проїдцям, які приходять на споконвічні землі селян, і, вдаючись до підкупу, за-

ради збагачення, завдають екологічної шкоди довкіллю. Саме про такі кричущі факти перетворення території сіл на сучільну гноївку розповіли голови територіальних громад сіл Делієве та Сівка-Войнилівська на Івано-Франківщині.

Гноївка від свиноферм заливає Прикарпаття

– Данська фірма «Даноша» збудувала на землях Прикарпаття потужні свинокомплекси і щороку збільшує їх кількість. Нас з усіх боків оточили смердючими фермами. Ми задихаємося від бруду. Був намір побудувати ще одну свиноферму за 500 метрів від Сівки-Войнилівської. Тоді за справу взялася територіальна громада, озброївшись своїм конституційним правом. Консультували нас юристи, ми звернулись до суду. Це була велика боротьба, але ми виграли суд і не допустили цього будівництва. Наступний крок громада спрямувала на повернення пасовищ людям. Бо сільська рада незаконно віддала їх одному газді. Проти громади почали діяти поширеними в нашому корумпованому суспільстві методами – підкупом, шантажем, погрозами. Ми запропонували провести збори сільської ради, але вони були зірвані – нам не дали можливості висловитися. Питання так і залишається відкритим. Це і був наш сільський Майдан. Він ще триває...

Голова територіальної громади села Делієве Марія Підгаєцька розповіла, що члени громади ретельно зібрали факти про грубі порушення прав населення компанією «Даноша». Ніхто і досі не знає про реальні потужності свинокомплексу, який щороку буде нові й нові ферми. Сьогодні його права набагато більші, ніж могла очікувати громада. Обсяги розбудови викликають у людей стурбованість через негативний вплив на здоров'я й навколишнє середовище, водні ресурси, землю. До того ж свиноферми в селах Лани і Делієве побудовані на пагорбах, що збільшує кількість стоків і, відповідно, посилює сморід.

Діалог **Віче**
журналу

У березні 2013 року МФК із групи Всесвітнього банку надала кредит на 70, 6 млн. доларів данській компанії Axzon A/S на промислове свинарство в Україні. Мета кредиту (проект 31990) полягає в консолідації та збільшенні виробничих потужностей завдяки додатковим виробничим об'єктам з вирощування свиней, найперше – в Україні. На сайті МФК чітко не зазначено, на що будуть використані кошти, проте з опису проекту зрозуміло: вони підуть на розширення чи будівництво нових ферм, а також, можливо, забійного цеху.

– Запах гноївки, яку розбризкують на полях, негативно впливає на самопочуття і здоров'я людей, – розповіла Марія Підгаєцька. – В Україні немає контролю за запахом, нормуються лише деякі складники, зокрема аміак, що робить місцеве населення беззахисним перед екологічним впливом. Компанія зливає відходи в ґрунт у кількості, що значно перевищує його потребу в органічних речовинах, а це призводить до його руйнації. Коли громада звернулася до компанії із запитом про обсяги гноївки, їй відмовилися надати інформацію. Використовуючи понад 200 га громадських паїв, компанія «Даноша» не компенсувала людям їх оренду. Великий розмах виробництва завдає шкоди не лише людям, через проїзд великогабаритних машин руйнуються сільські дороги, з'являються тріщини в будинках. Свинокомплекси, які є об'єктами підвищеної екологічної небезпеки, розташовані за десять метрів від межі Галицького національного парку, в басейні річки Дністер – все це потребує контролю екологічної інспекції. Я навила лише кілька фактів, а їх значно більше. Усі ці порушення прав територіальних громад ми зафіксували у скарзі і надіслали її до апарату радника із виконання статутних зобов'язань, до Омбудсмена, незалежного органу групи Всесвітнього Банку (САО). Як громадяни, котрі постраждали від дій компанії «Даноша», що є дочірнім підприємством данської компанії AXZON A/S в Україні, ми вимагаємо зупинки діяльності ферм, які працюють або будуються з порушенням законодавства, доступу до повної інформації про них, зменшення екологічних і соціальних впливів та компенсації за збитки, заподіяні здоров'ю людей та довкіллю.

Як Недаївода не дає нищити Інгулецький степ

Щоб зустрітися з однодумцями на зборах територіальних громад у Кам'янці-Бузькій, Світлана Дякова пододала в ці напружені дні нелегку дорогу – аж із села Недаївода, що в Дніпропетровській області. Вона розповіла, як у двох селах створили територіальну громаду. А приводом для її виникнення стала загроза знищення заказника державного значення «Інгулецький степ», в якому зареєстрована історія краю за 4 тисячі років. Там є 40 видів рослин, занесених до Червоної книги. Все це багатство і краса, якими пишаються мешканці краю, знаходиться біля села Недаївода під Кривим Рогом. Однак там розпочали видобуток граніту. Експертизу земель готувало Міністерство екології, яке в такий спосіб посприяло відкриттю кар'єру. Мешканці Недаїводи б'ють на сполох: у надрах землі є уранові руди, саме через них у сімдесятих роках тут не наважились видобувати граніт.

– Тому зібралися дві громади сіл і звернулися до суду з позовною заявою – захистити від знищення і степ, і людей. Прокуратура винесла припис призупинити розробку кар'єру і на вимогу громадськості замовила експертизу землі у фахівців Ботанічного саду в Кривому Розі. Поки що проблема остаточно не розв'язана, але ми тримаємо її на контролі – в судах і прокуратурі. Бо чимало чинowników і посадових осіб сподіваються, що людям набридне «воювати» і ми опустимо руки, – повідомила Світлана Дякова.

Як засвідчили промовці, діяльність новостворених територіальних громад активізує роботу сільських рад. Адже громади пропонують депутатам і головам сільських рад звітувати перед мешканцями сіл про те, як розподіляються бюджетні кошти.

Учасники зборів ухвалили резолюцію, яка має сприяти розвиткові громадянського суспільства, де власником є громада, а не політичні партії та громадські організації, котрі створюють ті самі партійці. Керівниками територіальних громад є голова територіальної громади та виконавчі органи: комітети територіальної громади, громадських представників, народних засідателів тощо. Статутом визначається склад комітетів та їхні повноваження. На загальних зборах громадські представники територіальної громади виконують волю її членів з окремих зафіксованих у підписних листах протоколах питань. Саме громада має вирішувати, кому надати право депутатського представництва в місцевих радах.

Підготувала Лариса МАРЧУК.

Територіальні громади не можуть підміняти ради

Згідно зі статтею 140 Конституції України місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. При цьому керівник Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради Василь Бороденюк у монографії «Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії» (К.: Парламентське вид-во, 2007. – С. 121) зауважує, що «територіальною громадою, яка має право на місцеве самоврядування, можуть бути визнані жителі лише сіл (або їх об'єднань), селищ та міст, які мають статус адміністративно-територіальних одиниць».

Згідно зі статтею 14 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» сільські, селищні, міські, районні в місті (в разі їх створення) ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення й наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна.

«Саме в такому значенні жителі таких сіл чи інших населених пунктів можуть визнаватися на рівні теорії територіальною громадою, яка, проте, має право на місцеве самоврядування у формі добровільної самоорганізації громадян», – зазначає В. Бороденюк (Там само. – С. 123).

Правовий статус, порядок організації та діяльності органів самоорганізації населення за місцем проживання визначаються Законом України «Про органи самоорганізації населення», ухваленим ще 2001 року. Серед повноважень, які можуть надаватися цим органам, визначено такі:

- представляти разом із депутатами інтереси жителів будинку, вулиці, мікрорайону, села, селища, міста у відповідній місцевій раді та її органах, місцевих органах виконавчої влади;

- сприяти додержанню Конституції та законів України, реалізації актів Президента України та органів виконавчої влади, рішень місцевих рад та їх виконавчих органів, розпоряджень сільського, селищного, міського голови, рішень, прийнятих місцевими референдумами;

- вносити пропозиції до проектів місцевих програм соціально-економічного і культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць та проектів місцевих бюджетів;

- організовувати на добровільних засадах участь населення у здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, проведення робіт з благоустрою, будівництва й ремонту шляхів, тротуарів, комунальних мереж, об'єктів загального користування з дотриманням встановленого законодавством порядку проведення таких робіт;

- здійснювати контроль за якістю наданих громадянам, які проживають у житлових будинках на території діяльності органу самоорганізації населення, послуг ЖКГ, проведення ремонтних робіт тощо.

Згідно зі статтею 15 Закону України «Про органи самоорганізації населення» сільська, селищна, міська, районна в місті (в разі її створення) рада може додатково наділяти частиною своїх повноважень орган самоорганізації населення з одночасною передачею йому додаткових коштів, а також необхідних для здійснення цих повноважень ресурсів. Але рада не може делегувати органу самоорганізації населення повноваження, віднесені законами України до виключної компетенції місцевої ради.

Ігор БЕККЕР.